

Profesionalizam u bjelovarskom ratnom tisku

Babić, Vjeran

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University North / Sveučilište Sjever**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:122:495012>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-09**

Repository / Repozitorij:

[University North Digital Repository](#)

**Sveučilište
Sjever**

Završni rad br. 184/NOV/2020

**PROFESIONALIZAM U BJELOVARSKOM RATNOM
TISKU**

Vjeran Babić, 2622/336

Koprivnica, rujan 2020. godine

Sveučilište Sjever

Odjel za komunikologiju, medije i novinarstvo

Završni rad br. 184/NOV/2020

PROFESIONALIZAM U BJELOVARSKOM RATNOM TISKU

Student

Vjeran Babić, 2622/336

Mentor

Magdalena Najbar-Agičić, izv. prof. dr. sc.

Koprivnica, rujan 2020. godine

Prijava završnog rada

Definiranje teme završnog rada i povjerenstva

ODJEL: Odjel za komunikologiju, medije i novinarstvo

STUPNJE: preddiplomski sveučilišni studij Novinarstvo

PRESTUPNIK: Vjeran Babić

MAŠIČKA I BROJ: 2622/336

ODRŽANJE: 18. 9. 2020.

TEMA: Povijest novinarstva

PROJEKAT: Profesionalna izama u bjelovarskom ratnom tisku

NASLOV RADA: Professionalism In Bjelovar War Press

MENTOR: Magdalena Najbar-Agičić

EVANJE: izvanredna profesorica

ČLANOVI POUKOPOVJENSTVA

1. doc. dr. sc. Krešimir Lacković, predsjednik

2. doc. dr. sc. Irena Radej Mišić, članica

3. izv. prof. dr. sc. Magdalena Najbar-Agičić, mentorica

4. doc. dr. sc. Željko Krušelj, zamjenik člana

5.

Zadatak završnog rada

BROJ: 184_NOV_2020

OPIS:

Rad govori o novinama koje su tijekom Domovinskog rata djelovale u gradu Bjelovaru. To su čak tri naslova: „Bjelovarac“, „Vihor“ i „55“. Pažnja se prvenstveno posvećuje razini profesionalizma u bjelovarskim ratnim novinama u smislu poštivanja temeljnih novinarskih pravila i načela kao što su nepristranost, etičnost i istinitost kao najvažnija novinarska pravila.

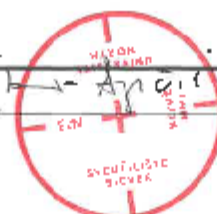
U radu pokušava se odgovoriti na pitanja:

- U kojim povijesnim okolnostima djeluju ratne novine u Bjelovaru tijekom Domovinskog rata?
- Kome su te novine bile namijenjene?
- Poštuju li se novinarska etika u bjelovarskim ratnim novinama?
- Jesu li se bjelovarske ratne novine koristile u svrhu ratne propagande?
- Ako jesu, jesu li propagandni tekstovi lako prepoznatljivi?
- Koji novinarski žanr prednjači u bjelovarskim ratnim novinama?

ODRŽANJE: 18/9/20

MENTOR: M. Najbar-Agičić

UNIVERZITET
KOPIRVNICA

Predgovor

Ideja za izradu rada nastala je iz osobne zainteresiranosti za suvremenu povijest i moderne ratne konflikte, a prvenstveno Domovinski rat koji je svojevrsni temelj neovisne i demokratske Republike Hrvatske. Kada sam saznao da su tijekom Domovinskog rata u gradu Bjelovaru djelovale čak trije ratne novine; *BjeloWARac*, *Vihor* i *55*, odmah sam se zainteresirao i stao ih proučavati. Budući da sam i sam student novinarstva, primarno me zanimala razina profesionalizma u bjelovarskim ratnim novinama. Pod profesionalizmom preciznije mislim na poštivanje temeljnih novinarska pravila i načela kao što su nepristranost, etičnost i istinitost kao najvažnija novinarska pravila. Svojim savjetima i razgovorom, snažna motivacija za izradu ovog rada bio je nekadašnji urednik *BjeloWARca* Siniša Slavinić čija je knjiga *Bjelovarske ratne novine – etički prijepori ratnog izvještavanja* postala temeljna literatura moga rada. Razgovori sa Slavinićem upotpunili su sliku o ratnim novinama i nekim stvarima pružili jasniji kontekst što mi je bilo od iznimne važnosti pri izradi ovakvog rada povijesnog karaktera. Zahvaljujem Siniši Slaviniću na zainteresiranosti za moj rad kao i za svu pruženu pomoć.

Sažetak

Rad govori o novinama koje su tijekom Domovinskog rata djelovale u gradu Bjelovaru. To su čak tri naslova: *BjeloWARac*, *Vihor* i *55*. Pažnja se prvenstveno posvećuje razini profesionalizma u bjelovarskim ratnim novinama u smislu poštivanja temeljnih novinarskih pravila i načela kao što su nepristranost, etičnost i istinitost kao najvažnija novinarska pravila.

Rad započinje teorijskim dijelom o novinarskoj etici ratnog novinarstva koji za cilj ima uvesti čitatelja u osnovna novinarska načela u mirnodopskom i ratnom novinarstvu kako bi se olakšala analiza bjelovarskih ratnih novina kasnije u radu. Također, u radu se nalaze i dijelovi koji govore o samom Domovinskom ratu koji predstavlja kontekst stvaranja ratnih novina te dijelovi o Domovinskom ratu u Bjelovaru u sklopu kojeg se čitatelja upoznaje s nastankom i djelovanjem 105. brigade hrvatske vojske Bjelovar i 55. samostalnog bataljuna Bjelovar. Važnost 55. samostalnog bataljuna i 105. brigade leži u činjenici da su obje te vojne jedinice imale svoje ratne novine koje su predmet istraživanja u radu. Bjelovarske ratne novine *55*, *BjeloWARac* i *Vihor* svake su analizirane kroz 3 dijela rada: opisni dio u kojem se opisuje vrijeme izlaženja, format i ostale osnovne informacije, sadržajni dio koji se bavi analizom objavljenog sadržaja i svrstavanjem tekstova u novinarske žanrove i jezični dio u kojemu se analizira stil pisanja članaka, a primarno se odnosi na korištenje tada popularnog medijskog rječnika.

Ključne riječi: novinarstvo, etika, rat, profesionalizam, Bjelovar

Summary

This paper examines the newspapers that were active during the Croatian War of Independence, whose three titles are *BjeloWARac*, *Vihor* and *55*. The emphasis is on the professionalism in Bjelovar war journalism, which implies the following of the fundamental journalistic rules and principles such as, unbiasedness, ethics, and truthfulness.

The paper begins with the theoretical part of the ethics in war journalism, whose goal is to present to the reader the fundamental journalistic principles in war and post-war journalism in order to simplify the analysis of Bjelovar war newspapers. Moreover, the paper also covers the events of the Croatian War of Independence that provide context of the development of the newspapers. The paper also narrates the events of the Croatian War of Independence in Bjelovar which show the reader the origin and activity of the of the Croatian Army's 105th Brigade and Bjelovar's 55th Independent Battalion. The importance of the 55th Independent Battalion and 105th Brigade lies in the facts that both military units had their own war newspapers which are the topic of this paper. Bjelovar war newspaper *55*, *BjeloWARac* and *Vihor* were each analysed in three parts: the descriptive part which includes the period when the newspaper was released, layout and other basic information, the content part which deals with the analysis of the published matter and the classification of the texts into journalistic genres, and the linguistic part which analyses the writing style with the emphasis on the usage of then popular vocabulary.

Key words: journalism, ethics, war, professionalism, Bjelovar

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Novinarska etika	3
2.1. Etika ratnog novinarstva	5
3. Domovinski rat.....	8
3.1. Bjelovar u Domovinskom ratu.....	12
4. <i>BjeloWARac</i>	14
4.1 Sadržaj i žanrovi.....	15
4.2. Profesionalizam	16
5. <i>Vihor</i>	17
5.1 Sadržaj i žanrovi.....	18
5.2 Profesionalizam	18
6. Ratne novine 55	20
6.1 Sadržaj i žanrovi.....	21
6.1 Profesionalizam	23
7. Zaključak.....	24
8. Literatura.....	27

Popis korištenih kratica:

1. SAO – Srpska autonomna oblast
2. ZNG – Zbor narodne garde
3. JNA – Jugoslavenska narodna armija
4. HV – Hrvatska vojska
5. HVO – Hrvatsko vijeće obrane
6. ARBiH – Armija Republike Bosne i Hercegovine
7. UNPROFOR – United Nations Protection Force

1. Uvod

Prenošenje informacija vrlo je važan zadatak, a u ratnim uvjetima ono dobiva potpuno novu dimenziju uzevši u obzir da se većina informacija odnosi na ratna razaranja, ratne akcije i ljudske žrtve. Radi dizanja morala, razina istinitosti u ratnim novinama jako je diskutabilna, manipuliranje i prešućivanje informacija kako bi se vojsci i civilnom stanovništvu dao „vjetar u leđa“ česta je pojava u vremenima rata, pa tako nije isključeno da je do toga dolazilo i u bjelovarskim ratnim godinama.

Prilikom izrade rada korištene su isključivo desk metode, dakle, analiziranje dostupne literature kako bi se odgovorilo na temeljna istraživačka pitanja. Poštuje li se novinarska etika u bjelovarskim ratnim novinama? Je li novi neetično medijski rječnik prisutan u bjelovarskim ratnim novinama? Jesu li se bjelovarske ratne novine koristile u svrhu ratne propagande? Ako jesu, jesu li propagandni tekstovi lako prepoznatljivi? Kome su te novine bile namijenjene? Koji novinarski žanr prednjači bjelovarskim ratnim novinama? Odgovori na ova pitanja pronađeni su u samim brojevima bjelovarskih ratnih novina, a temeljna literatura za odgovore na ista bile su same novine *BjeloWARac*, 55 i *Vihor*.

Gotovo svi brojevi tih novina dostupni su u Nacionalnoj knjižnici „Petar Preradović“ u Bjelovaru, osim prvih pola *BjeloWARca*, zbog čega se analiza tih novina temelji na dostupnom materijalu. Jedna od glavnih hipoteza ovog rada jest da su bjelovarske ratne novine pale pod utjecaj tada modernog nazivanja neprijatelja „četnicima“, „srbočetnicima“ i slično te da se u tom pogledu najviše kršila novinarska etika. U kontekstu novinarske etike, najvažnija literatura u tom području jest *Etika novinarstva* za koju su zaslužni autori Malović, Ricchiardi i Vilović. Kao okosnice na dijelove vezane uz Domovinski rat koristile su knjige *Domovinski rat* Davora Marijana, *Da se ne zaboravi* Stjepana Ivanića i *Bjelovar u Domovinskom ratu* Jure Šimića. Budući da se rad bavi analizom novina s konkretnog geografskog područja, literatura o ratu u gradu Bjelovaru od iznimne je važnosti. Također je važno napomenuti da su bjelovarske ratne novine 55 jedina dostupna literatura o nastanku, djelovanju i povijesti 55. samostalnog bataljuna iz Bjelovara.

Knjiga Siniše Slavinića, nekadašnjeg urednika *BjeloWARca* i poznatog bjelovarskog novinara, *Bjelovarske ratne novine – etički prijepori ratnog izvještavanja* najvažnija je literatura ovog rada, a njena važnost ne leži u njenoj temi, već u činjenici da je autor jedan od sudionika toga doba. Pitanjem istinitosti tekstova, primarno vijesti, u bjelovarskim ratnim

novinama nemoguće se baviti, uzevši u obzir da su se većina događaja odvila prije otprilike dvadeset i osam godina te da je provjeravanje svake informacije težak, dug i iznimno zahtjevan posao.

2. Novinarska etika

Novinarski poziv jedan je od najvažnijih poziva modernog doba. Prenošenje informacija i kreiranje javnog mnijenja zahtjevna je, ali i opasna zadaća. Uzevši u obzir karakteristike modernih masovnih medija, u kojim samo prenošenje informacije nije dovoljno, sukob sa etikom neizbježan je. Senzacionalizmi, „clickbait“ naslovi, članci o poznatim osobama samo su dio današnjeg novinarskog posla koji se nalazi na samoj margini etičnog novinarstva. Konstantno natjecanje u brzini objave informacija često dovodi do prepisivačkog novinarstva pa tako na portalima često pronalazimo vijesti koje uopće ne odgovaraju na „5w/h“, odnosno 5 osnovnih pravila novinarskog zanata. U obavljanju novinarskog posla važno je ne činiti „novinarske grijeh“, a to su: sukob interesa, ugrožavanje privatnosti, prepisivačko novinarstvo, potkupljivost i uskraćivanje informacija. (Malović, Ricchiardi, Vilović 2007: 28)

Hrvatsko novinarsko društvo na svojoj 50. skupštini 2009. godine donijelo je Kodeks časti hrvatskih novinara koje i do dan danas služi kao neizbježna literatura svakoga tko se želi baviti novinarstvom, a za nepoštivanje istog Statutom Hrvatskog novinarskog društva propisane su sankcije. Iz samih općih načela Kodeksa časti hrvatskih novinara možemo uvidjeti važnost novinarskog poziva i neotuđivo pravo čovjeka na informaciju, odnosno, istinito informiranje koje je postalo jedno od najvažnijih ljudskih prava modernog doba. Ovako se u Kodeksu definira ljudsko pravo na informaciju: „Pravo na točnu, potpunu i pravovremenu informaciju te slobodu mišljenja i izražavanja misli jedno je od temeljnih prava i sloboda svakog ljudskog bića, bez obzira na rasu, boju kože, spol, jezik, vjeru, političko ili drugo uvjerenje, nacionalno ili socijalno podrijetlo, imovinu, rođenje, naobrazbu, društveni položaj ili druge osobine. Iz tog prava javnosti da bude upoznata s činjenicama i mišljenjima proizlazi i cjelina obveza i prava novinara. U svom su radu novinari dužni braniti ljudska prava, dostojanstvo, slobode i vrijednosti, uvažavati pluralizam ideja i nazora, opirati se svim oblicima cenzure, pridonositi jačanju pravne države i kao dio javnosti sudjelovati u demokratskoj kontroli moći i vlasti. Novinari se pridržavaju Ustava i zakona Republike Hrvatske, njeguju kulturu i etiku javne riječi i uvažavaju civilizacijska dostignuća i vrijednosti. Njihova je obveza pridržavati se profesionalnih etičkih načela. Ovim se Kodeksom utvrđuju ta načela te štite neotuđiva prava pojedinaca i pravo javnosti na informaciju.“

Najvažniji preduvjet u ostvarivanju etike u novinarstvu jest sloboda medija bez koje je etičko djelovanje neostvarivo. Kao što Stjepan Malović ističe u knjizi *Novinarska etika*

nemoguće je za medij koji ne funkcionira slobodno razviti etička načela, a čim novinar počne zadovoljavati interese vlasnika, novinarska etika stradava. Nastankom mlade demokracije u Hrvatskoj devedesetih godina prošloga stoljeća u teoriji se razvila i sloboda medija kao jedan od temelja moderne demokracije, no u praksi to nije bio slučaj. Razlog tome jest snažna kontrola medija u državnom vlasništvu čime je uvelike ograničen slobodni rad novinara. Uzevši u obzir ratne godine hrvatskog novinarstva, ali i sam Ustav koji omogućava vladajućoj stranci postavljanje ljudi na čelne funkcije najvećih hrvatskih medija, a primarno misleći na HRT, dolazimo do zaključka kako javno mnijenje nije bilo izgrađeno od strane slobodnih i neovisnih medija. „Prva i najčešća žrtva takvog medijskog stanja jest etika, a krajnja žrtva je istina“ (Malović, Ricchiardi, Vilović 2007: 33)

Dakle, za novinarsku etiku možemo reći da je plod simbioze slobode medija i moralnih načela novinara koji ju mora primjenjivati, iako to ponekad predstavlja izazov u svakodnevnom radu. Budući da su novinari stvaratelji javnog mnijenja, u svom radu nikako ne smiju okaljati svoj, ali ni obraz javnih ili privatnih osoba o kojima objavljuju. Uzevši u obzir da novinari stoje iza onoga što objavljuju, možemo reći da sami o sebi kreiraju javno mnijenje, što je u teoriji bila istina, no kada shvatimo da tržište diktira obujam i kvalitetu objavljenog sadržaja dolazimo do zaključka kako je masa koja konzumira medijski sadržaj stvorila današnji položaj novinara u društvu. Stjepan Malović ističe kako osim tržišta na novinare utječu političari i ostali moćnici s ciljem promicanja svojih interesa i ideja. Osim novinarske odgovornosti, postoji i urednička odgovornost koja se odnosi na objavljivanje medijskog sadržaja, a ne njegovo kreiranje. „Urednici novinskih izdanja, radijskih i televizijskih programa, kao i elektroničkih publikacija koje objavljuju novinarske priloge, dužni su pridržavati se profesionalnih etičkih načela koja vrijede za sve novinare. Njihova je odgovornost da i oglasi, pisma čitatelja, kao i svi drugi nenovinarski tekstualni, vizualni i zvukovni sadržaji izdanja koja uređuju budu u skladu s etičkim i zakonskim načelima javnog priopćavanja. U elektroničkim publikacijama u kojima korisnici izravno objavljuju tekstualne, vizualne ili zvukovne sadržaje urednici su dužni osigurati mehanizme koji će onemogućiti ili barem ograničiti objavljivanje etički i zakonski neprihvatljivih sadržaja. Ako dođe do njihovog objavljivanja, dužni su ih u najkraćem mogućem roku ukloniti iz izdanja.“¹ Sam novinar ima pravo odbiti zadatak ako smatra da se od njega očekuje nešto nemoralno ili neetički pa čak i ako sam novinar osjeti da ne bi svoj novinarski rad odradio pristrano i etički, no urednik nikada od novinara ne može zatražiti

¹ Hrvatsko novinarsko društvo: *Kodeks časti hrvatskih novinara*, 2009.

obavljanje zadaće koja bi kršila njegova etička ili moralna načela. Najčešći oblik kršenja novinarske etike jest cenzura i samocenzura. Cenzuriranje i „modificiranje“ novinarskog rada kršenje je samog prava na informaciju i prelazi u dezinformiranje. Prema Hrvatskom novinarskom društvu svi prilogi koji su naknadno izmijenjeni ili modificirani mogu se objaviti samo uz suglasnost autora. U slučaju da se autor ne slaže, prilog se ipak može objaviti bez potpisa autora, no onda za njega odgovara sam urednik. Važno je napomenuti da svako objavljivanje reklamnog medijskog sadržaja mora biti jasno vidljivo i lako za razlikovati od informativnog ili zabavnog medijskog sadržaja. Drugim riječima, svaki oblik prikrivenog reklamiranja je strogo zabranjen, nužna je jasno vidljiva i konkretna razlika između reklamnog i novinarskog sadržaja.

U današnje je vrijeme novinarske etika u nezavidnom položaju zbog same prirode medija koji objavljuju medijski sadržaj kao i pojma „javnog interesa“ koji se odnosi na gotovo sve vezano uz javne osobe što je i primarni razlog pada kvalitete novinarskih radova. Uzevši u obzir prirodu modernih medija i obujam svakodnevno objavljenog sadržaja nerijetko se krše i osnovna novinarska etike i zanata pa možemo reći da današnji novinari svakodnevno „plešu“ po margini novinarske etike, a sama primjena iste postaje individualni izbor.

2.1. Etika ratnog novinarstva

Kao i svi drugi oblici svakodnevnog života i novinarstvo dobiva potpuno drugačiju ulogu i način izvođenja u ratnim uvjetima. Kada se radi o razaranjima gradova i sela, gubitcima ljudskih života što civilnog što vojnog sektora, zbog emocija koje to stvara kod samih novinara definitivno je teško zadržati objektivnost i profesionalizam i pridržavati se novinarske etike u vremenima u kojima se niti jedan oblik etike ne poštuje. Budući da su konzumenti medijskog sadržaja pripadnici jedne od zemalja u sukobu, manipulacija brojkama stradalih, prenošenje ratnih priča upitne istinitosti i ukrašavanje neprijateljskih napredaka gnjusnim pridjevima samo su neki od načina dizanja morala nacije i njenih vojnika. U vrijeme ratnog stanja samo prenošenje informacija nije dovoljno, važno je sudionicima u oružanim sukobima stvoriti „vjetar u leđa“ i jačati moral, takvi novinarski i općenito medijski postupci na samoj su margini novinarske etike, a nerijetko se i sudaraju s njom. Rat, pogibije i razaranja izvanredna su stanja u kojima vrijede neka druga pravila koja možda nisu ispravna, ali to je način na koji

funkcioniraju. Novinarska objektivnost u vrijeme rata moguća je samo ako novinar radi za slobodan te potpuno neovisan medij i ako sam novinar nije pripadnik niti jedne od sukobljenih strana. Jedino u takvim okolnostima možemo govoriti o nepristranom i istinitom izvještavanju sa ratišta.

Sam novinarski posao na ratom pogođenom području iznimno je opasan. Budući da je novinarstvo dijelom i terenski posao, u vrijeme rata obavlja se na samom bojištu. Intervjui i portreti boraca, snimke oružanih sukoba sa prve crte sve su prikupljene ručno, dok je informacije dijelom prikupio sam novinar, a dijelom su objavljene od strane odgovornih vojnih agencija ili zapovjednika bataljuna, operativnog područja i slično. „Teško je s potpunom točnošću utvrditi stvarna stradavanja novinara, fotoreportera i snimatelja u svjetskim razmjerima. Računa se da je od Drugog svjetskog rata do danas ubijeno više od pet stotina novinara. Međutim, zanimljivo je to što su većinom postali žrtve agresije pojedinih službi totalitarnih sustava, a ne ratnih stradavanja. Prema podacima američkog Odbora za zaštitu novinara, tijekom 1989. poginulo su ili su ubijena čak 43 novinara, pa je ta godina ujedno proglašena i “najkrvavijom” za novinare. Podaci 'Reportera bez granica' za 1990. govore o 41 ubijenom novinaru i oko 200 uhapšenih, a brojni su i protjerani iz zemalja iz kojih su izvješćivali.“ (Mučalo 1999: 120) Budući da su nenaoružani, a informacije i video uratke prikupljaju na samom bojištu, stradavanja ratnih novinara nisu rijetkost. Mazanje očiju, odnosno, prikazivanje situacije onakvom kakvom nije česta je praksa vojnih organizacija prema novinarima. Pri izvještavanju sa prvih linija bojišta autocenzura je doista pozitivna osobina ratnog novinara. Naravno, ne govorimo o kompletnoj autocenzuri, već o ne iznošenju svih informacija zbog mogućnosti korištenja informacija u taktičke svrhe od strane neprijateljske vojske. Kako opisuje Marina Mučalo: „Rat u Hrvatskoj privukao je brojne inozemne novinarske 'ratne veterane', dok su domaći novinari bili potpuno neiskusni u toj vrsti novinarstva. Već nakon prvih i naizgled uobičajenih izvješća s terena, u javnosti su se pojavili podaci koji su izravno štetili obrani Hrvatske. Novinari su, prema profesionalnim pravilima istinitog i nepristranog rada, izvješćivali o cjelokupnoj situaciji na određenom području, pa tako, potpuno nehotice, davali i neprijatelju jasnu sliku događaja. Posebno su upitna bila izvješća o pogođenim ciljevima (npr., ...pogođena bolnica, radijska postaja i sl.), jer su takvim načinom iste informacije proslijeđene i neprijatelju. Novinari su, s jedne strane, bili u obvezi izvješćivanja što je slušateljstvo i gledateljstvo od njih i očekivalo, dok je, s druge strane, uvijek postojala opasnost da će neku od datih informacija neprijatelj dodatno iskoristiti.“ (Mučalo 1999: 121) Na primjeru početka rata u Republici Hrvatskoj vidimo kontraefekt novinarske etike i

profesionalizma u novinarskom izvještavanju te opet dolazimo do pojma autocenzure koja u ovom slučaju ima pozitivan učinak, no kosi se sa pravilima novinarske etike.

Budući da je svaki ratni sukob na svoj način poseban, a nastaje kao plod različitih događaja, ne možemo postaviti točna pravila ratnog izvještavanja kao i situacije u kojima se treba pridržavati novinarske etike koja postaje osoban izbor kao i izbor odgovornog uredništva. Sve teorije o novinarskoj etici padaju u vodu u trenutku kad je novinar dužan vladajućem tijelu poslati svoj rad na procjenu, odnosno, cenzuriranje prije objavljivanja koji je bio uvjet izvještavanja u sukobima na području bivše Jugoslavije. Tako je Vojska Jugoslavije postavljala jasne uvjete novinarima, a: „Prvi je uvjet glasilo da se novinar obvezuje da će sve pisane i snimljene materijale dati prije emitiranja na uvid, a drugi je obvezivao novinara da neće potraživati nikakvu novčanu naknadu od SRJ u slučaju bilo kakve štete, ozljede, ranjavanja ili smrti. Cenzura je bila toliko jaka da se za neke novinarske radove tražila posebna dozvola, a odlasci izvan Beograda bili su mogući isključivo u organizaciji JNA“ (Mučalo 1999: 121)

Jedini način da se očuva novinarska etika bilo jest korektno i nepristrano imenovanje neprijateljskih snaga. U Republici Hrvatskoj je u vrijeme Domovinskog rata nastao žargonski rječnik koji je vrlo brzo postao popularan u tadašnjim medijima. Najprepoznatljivije čestice tog rječnika bili su pridjevi za označavanje neprijateljskih snaga, od kojih su najpopularniji bili „četnička vojska“, „velikosrpska“, „srbočetnička“, „Miloševićeve snage“ i slično. Naravno, nisu se svi priklonili novom načinu novinarskog izražavanja te su se koristili i nazivi „agresor“ ili „agresorska vojska“, „neprijatelj“ i „neprijateljska vojska“ kao i „okupator“ i „okupatorska vojska“. Primjer novinarskog sadržaja koji se držao nepristranog i korektnog oslovljavanja Jugoslavenske narodne armije jesu ratne novine 55, ujedno i predmet mog istraživanja i završnog rada.

Međunarodna federacija novinara je u devedesetim godinama prošlog stoljeća objavila je *Priručnik za ratne izvjestitelje*² u kojem savjetuje novinare o ponašanju u ratnim uvjetima. Najvažnije točke su:

„•Niti jedna reportaža nije vrijedna vašeg života. Vi ste važniji od reportaže.

• Ako vam se izravno prijete, udaljite se.

² ²Novinar: *Opasnost: novinari u ratu*, Zagreb, 1991., br. 7., str. 7.

- Izbjegavajte pristranost. Vi ste profesionalac, a ne sudionik.
- Na javnim mjestima ne pravite bilješke tako da vas svatko može vidjeti.
- Nikada ne izvlačite mikrofon ili bilježnicu bez dozvole.
- Ne pokazujte preveliki interes za vojnu opremu.
- Nikada ne skicirajte mape vojnih ustanova ili pozicija. Detalje pamтите.
- Reportaže na udaljenim mjestima, daleko od vlasti i medicinske pomoći, predstavljaju dodatni rizik.
- Zapamtite da neodgovorni čin ili slabo provjerena informacija ne samo da vasmogu izložiti opasnosti već i vaše kolege mogu imati štetnih posljedica.“ (Mučalo 1999: 122)

Priručnik je nastao na temelju iskustava ratnih novinara i smatra se svojevrsnim udžbenikom za buduće naraštaje.

3. Domovinski rat

Stvaranje slobodne, neovisne i demokratske Republike Hrvatske proces je koji nije prošao mirnim putem. Od „Balvan revolucije“, Ustavne odluke o suverenosti i samostalnosti Republike Hrvatske i Odluke o raskidanju svih državnopravnih sveza Republike Hrvatske s ostalim republikama i pokrajinama SFRJ pa do samog kraja Domovinskog rata stoji pet godina obilježenih krvavim borbama, civilnim i vojnim stradavanjima, ratnim zločinima te uništavanjima i razaranjima Republike Hrvatske.

Napuštanjem 14. kongresa Saveza komunista Jugoslavije, slovensko i hrvatsko predstavništvo jasno je pokazalo svoje stavove prema SFRJ, a raspad SKJ-a služi kao plodno tlo dvjema novim demokracijama u Sloveniji i Hrvatskoj. Nezadovoljstvo srpskog stanovništva u Republici Hrvatskoj počinje provedbom prvih slobodnih parlamentarnih izbora devedesete godine prošloga stoljeća. U oba kruga izbora Hrvatska demokratska zajednica uživala je pobjedu te većinu u Saboru od čak 205 zastupnika. Vođa tadašnjeg HDZ-a bio je Franjo Tuđman, kasnije i prvi predsjednik samostalne i demokratske Republike Hrvatske. Hrvatska je, prema Ustavu iz 1974. godine, „nacionalna država hrvatskog naroda, država srpskog naroda u Hrvatskoj i država narodnosti koje u njoj žive.“³ Upravo taj članak, Davor Marijan navodi kao

³ Ustav Socijalističke Republike Hrvatske, članak 1, Narodne novine, br. 8 od 22. 2. 1974.

temelj za srpsko odcjepljenje jer je po njihovom, temeljna razlika između naroda i nacionalne manjine pravo na određenje koje se u ovom slučaju očitovalo kao odcjepljenje.

Prvi oružani sukobi počinju u kolovozu 1990. godine kada pobunjeni Srbi i srpske paravojne jedinice u okolici Knina postavljaju improvizirane blokade na cestovne i pružne prometnice. Barikade su najčešće bile napravljene od balvana i velikih komada kamena i stijena. Balvan revolucija „prezerala“ je Hrvatsku po pola te tako onesposobila glavne cestovne puteve za Dalmaciju. Osim oružanih sukoba između Hrvatske policije i srpskih paravojskih jedinica, velike štete Republici Hrvatskoj donesene su i sa ekonomske strane. Protok turista u sezoni postao je nemoguć, pljačke su postale učestalije, a paljeni su i dijelovi šuma na tom području. Nova barikada koja se pojavila u ožujku 1991. godine kod Nacionalnog parka Plitvice blokirala je prometnicu Karlovac-Knin. Republika Hrvatska na incident odgovorila slanjem pripadnika specijalne policije Lučko i Rakitje, a kao rezultat akcije uhićeno je 29 srpskih pobunjenika i razbijena je blokada. Također, u operaciji je poginuo pripadnik specijalne policije Josip Jović za kojeg se drži da je prva žrtva Domovinskog rata. Nedugo nakon operacije na Plitvicama Republika Hrvatska osniva Zbor narodne garde, kamen temeljac Hrvatske vojske u nastajanju. Dan nakon proglašenja neovisnosti Hrvatske, srpske paravojne sage započinju napad na policijsku postaju u Glini čime započinju češći oružani sukobi. Svaki put kad bi se pobunjeni Srbi sukobili sa hrvatskim snagama, Jugoslavenska narodna armija bi došla i stvorila tampon zonu, pritom štiteći srpske interese. Primjer takve prakse su Pakrac i SAO Krajina, a pokušaj iste kod incidenta na Plitvičkim jezerima.

Budući da su hrvatske snage prvotno bile naoružane civilnim naoružanjem te onim čime su postrojbe specijalne policije raspolagale, bitke za vojne odigrale su veliku ulogu u opremanju Hrvatske vojske. Marijan u svojoj knjizi ističe kako je JNA, nakon saznanja da Hrvatska kupuje oružje u Mađarskoj, povećala mjere sigurnosti i zaštite vojnih objekata. Iako je JNA očekivala gerilske napade na svoje objekte i pripremala se za iste, hrvatske su snage postizale zavidne rezultate te se tako sve više tehnički opremala. Također navodi kako je točna količina zarobljenog oružja nepoznata iz razloga što su neke brigade i postrojbe namjerno prešućivale točne podatke kako bi spriječili raspodjelu oružja po Hrvatskoj i tako si umanjili tehničku spremnost. Iako je za svoje formiranje i naoružanje imala vrlo malo vremena, Hrvatska vojska je u vrlo kratkom roku postala vrlo efikasna i kompletna vojska sa svim granama jedne prave vojne sile, a to su mornarica, topništvo, zrakoplovstvo, oklopne jedinice i, naravno, pješadija.

Kroz pet godina oružanih sukoba, gotovo svi dijelovi Hrvatske na svojoj su koži osjetili velikosrpsku agresiju i posljedice rata. Sama Istra, zbog svojeg malog udjela srpskog stanovništva i geografske udaljenosti od srpskih „žarišta“ nije osjetila nikakve velike i bitne bitke, ali veliku ulogu u obrani Hrvatske imao je vojni aerodrom u Puli. Bojišta u kojima se odvijalo više oružanih sukoba, pješadijskih i tehničkih bitaka su: Istočno i Zapadnoslavensko bojište, bojište Banovine i Siska, bojište Karlovca i Korduna, Ličko, Sjeverno i Srednjedalmatinsko bojište te Južno bojište. (Marijan 2016: 121)

Prve godine rata najgore bojište bilo je Istočnoslavensko. Zbog svoje geografske blizine srpskim snagama i visoke koncentracije srpskog stanovništva u Vukovaru i okolnim selima, bitke između ZNG-a i srpskih pobunjenika od početka agresije gotovo su svakodnevne. Osim srpskih pobunjenika, u opsadi Vukovara sudjelovala je i JNA, i to u svim mogućim oblicima; pješadija, tehnika, topništvo i zrakoplovstvo. Opsada Vukovara trajala je 87 dana, a krajnji rezultat je pogibija „1739 osoba od kojih je za 632 utvrđen status pripadnika hrvatskih oružanih snaga i policije, 97 pripadnika Civilne zaštite i 458 civila. Nestale su 332 osobe od kojih 178 pripadnika hrvatskih oružanih snaga i policije.“ (Marijan 2016: 177) Nakon što je sam Vukovar pao u agresorske ruke, u noći s 20. na 21. studenoga na poljoprivrednom dobru „Ovčara“ mučeno je i na kraju ubijeno 194 osobe. Bitka za Vukovar postala je jednim od bitnijih simbola Domovinskog rata. Već u prvoj godini rata Hrvatska vojska uspješno je izvršavala nekoliko operacija. Dijelovi Bjelovarsko-bilogorske županije oslobođeni su u operaciji „Otkos – 10“, a dijelovi Papuka i Pšunja operacijom „Orkan – 91“. Također, situacija u Pakracu i Lipiku je eskalirala, te su borbe sa srpskim snagama svakodnevne. Osim u Vukovaru, primjer ratnih zločina počinjenih od srpskih snaga pronalazimo i u Kusunjama, selu nedaleko Pakraca, gdje je 18 pripadnika bjelovarske 105. brigade ZNG-a upalo u srpsku zasjedu te su mučeni, masakrirani i ubijeni. Također, napadaju se i hrvatski gradovi u Dalmaciji te počinju Bitke za Dubrovnik, Zadar i Šibenik.

Prvi mjeseci 1992. godine obilježeni su Sarajevskim primirjem koji je obećavao bezuvjetan prekid vatre, a prema Marijanu to je primirje je postojalo samo na papiru jer su ga obje sukobljene strane redovito kršile, a za kršenje su optuživale jedna drugu. Ostatak 1992. obilježile su teritorijalno – oslobodilačke akcije na hrvatskom tlu. Osim Policije i ZNG-a, u obrani Hrvatske sudjeluju i Hrvatske oružane snage i Hrvatsko vijeće obrane. Novoformirana vojska Hrvatske postaje konkretna i koordinirana vojna sila koja je do polovice 1992. godine provela više od 5 oslobodilačkih operacija. Dolaskom snaga Ujedinjenih Naroda na geografsko područje Republike Hrvatske srpska osvajanja jenjavaju, a UNPROFOR postavlja svoje

položaje uzduž prvih linija stvarajući pritom tampon zonu između hrvatskih i srpskih snaga. (Marijan 2016: 202)

Nažalost, ratni su zločini bili prisutni s obje strane, no većina ih je počinjena od strane srpske paravojske. JNA u većini slučajeva sama po sebi nije sudjelovala u njihovom izvršavanju, ali ih je svojim postupcima uvelike omogućavala. Prema Marijanu, najbolji primjer za takvu praksu jest Vukovar koji je JNA sustavno razarala i topništvom granatirala, no same zločine počinila je paravojska sastavljena od srpskih dobrovoljaca. Prema Marijanovim tvrdnjama ratni zločini počinjeni od strane hrvatskih snaga bili su vrsta svojevrsne osvete izvršene na najgori mogući način. Najgore je ipak bilo u Bosni i Hercegovini, gdje je kaos proizveden od trostranog sukoba HV-a, JNA i ABiH poslužio kao savršena podloga za takva gnjusna nedjela. Zločini su počinjeni na vojnicima i civilima svih triju nacionalnosti. Zbog trodiobe nacionalnosti u BiH samo područje bilo je savršeni temelj za jedan od najkrvavijih sukoba u modernoj povijesti u kojem nitko od sukobljenih nije nimalo profitirao.

Dolaskom mirovnih jedinica Ujedinjenih naroda srpsko prodiranje u hrvatski teritorij je prestalo, no to je označilo početak mnogobrojnih vojno-redarstvenih operacija hrvatskih snaga s ciljem oslobađanja okupiranog teritorija. Kao što se navodi u knjizi *Domovinski rat*, najpoznatije operacije u Domovinskom ratu su Operacija „Gusar“, Operacija „Bljesak“ i Operacija „Oluja“. Operacija „Gusar“, poznatija kao Operacija „Maslenica“, vojna je operacija kojom su hrvatske snage 1993. godine oslobodile zadarsko zaleđe i teritorij oko sela Maslenica. Hrvatske snage sastavljene od Hrvatske vojske i Jedinica Specijalne policije 1. svibnja 1995. godine započele su vojno-redarstvenu operaciju „Bljesak“, koja je bila veliki uspjeh i čija je posljedica bila oslobađanje velikog dijela zapadne Slavonije i prema Marijanu, početak kraja rata. Vojno-redarstvena operacija „Oluja“ najuspješnija je operacija hrvatskih snaga koja je Domovinski rat privela kraju. Suradnja hrvatskih snaga iz čak 5 zbornih područja, uključujući i jedinice specijalne policije te ratno zrakoplovstvo rezultirala je velikim vojnim uspjehom. Od 4. kolovoza 1995., kada je započela, pa do 7. kolovoza kada je službeno završena, oslobođeno je čak 10.400 četvornih kilometara koji su vratili okupirane dijelove teritorija pod hrvatsku vlast. Osim hrvatskih snaga, u „Oluji“ je sudjelovala i ARBiH koja je „s leđa“ napala teritorij krajine i tako pomogla u lomljenju krajiške vojske.

Ulazak hrvatskih snaga u Knin 5. kolovoza 1995. godine danas se slavi kao Dan pobjede i domovinske zahvalnosti. „Olujom“ je završen rat na području Republike Hrvatske, no sukobi u BiH nastavili su se još nekoliko mjeseci prije no što su „Daytonskim“ ugovorom završeni.

Damir Marijan u svojoj knjizi navodi kako je na slobodnom hrvatskom teritoriju stradalo oko 12 500 osoba, od čega su pola civili, a na okupiranom teritoriju 6 100 osoba. Sveukupno je ranjeno 30 578 osoba, a za 797 osoba se do dan-danas ne zna što se dogodilo. (Marijan 2016: 401) Strahote Domovinskog rata prikazane su u brojnim filmovima i opisane u mnogim knjigama. Iako je prošlo nepotpunih 30 godina, ožiljci rata vide se i dan danas, a Republika Hrvatska neguje dobre državne odnose s Republikom Srpskom.

3.1. Bjelovar u Domovinskom ratu

U listopadu 1990. godine u Bjelovar stiže prvi kamion s naoružanjem. Kamion je iz Zagreba stigao u PU Bjelovar, a u pratnji jedinice iz Lučkog dovezao je jurišne puške „kalašnjikov“ i streljivo. Dolaskom tog kamiona počinje naoružavanje bjelovarskih jedinica zaduženih za obranu Bjelovara. Prema Mati Ćuraku, autoru knjige *Mi smo htjeli*, koja opisuje Bjelovar u vrijeme Domovinskog rata, postojala su dva problema oko distribucije oružja. Prvi je problem bio očuvanje procesa naoružavanja u tajnosti, a kompromitiranje tog nezahvalnog zadatka dovelo bi intervencije JNA, koja još uvijek upravlja vojarnom u Bjelovaru, te bi tako cijelo naoružavanje hrvatskih snaga u Bjelovaru palo u vodu. Drugi je problem predstavljala raspodjela oružja dobrovoljcima, uzevši u obzir činjenicu da je stigao samo jedan kamion naoružanja, što nije značajna količina obrambenih sredstava, a sela koja graniče sa selima s većom koncentracijom srpskog stanovništva dobila su veću količinu naoružanja od „čistih“ hrvatskih sela.

Jedina bitka na samom području Bjelovara bila je u rujnu 1991. godine. Vojarna u Bjelovaru nalazila se na tzv. Vojnoviću, a bila je najveći vojni objekt pod upravom JNA na tom području. Osim vojarne, u šumi Bedenik nalazilo se skladište minsko borbenih sredstava. Srpskoj vojsci vojnica u Bjelovaru predstavljala je veliku važnost iz razloga što je znatna količina naoružanja upravo od tamo otišla u Pakrac i Okučane. Vojno skladište u šumi Bedenik nakon bitke vojnika JNA i bjelovarskog diverzantskog voda završava eksplozijom jednog od hangara s eksplozivom. Plan Milana Tepića, majora JNA, bio je sustavno uništenje svih četvero hangara. Bjelovarski borci znali su za plan, te su razminirali 3 od četiri hangara. Tepić je zapovjedio svojim vojnicima da napuste skladište, a kada je diverzantski vod ušao u isto, detonirao ga je. U stravičnoj eksploziji eksplodiralo je 170 tona eksploziva, a pri samoj detonaciji oduzeo je život sebi i još jedanaestorici bjelovarskih branitelja. (Ćurak 2006: 85)

Veliki dio šume Bedenik izgorio je, a na mjestu hangara ostao je ogromni krater. Istog dana osvojena je i vojarna u Bjelovaru. Plan osvajanja vojnih objekata u Bjelovaru naziva se operacija „Bilogora“, a odvio se 29. rujna 1991. godine. Taj se datum danas slavi kao Dan grada i dan bjelovarskih branitelja. Bitka je trajala gotovo cijeli dan, od 7 ujutro do sumraka, a rezultirala je osvajanjem vojarne. Uzevši u obzir činjenicu da se bitka za Bjelovar odvila relativno rano u ratu, osvojeno naoružanje i tehnika bili su od iznimnog značenja za HV te su raspodijeljeni po bojištima diljem Hrvatske, a ponajviše po zapadnoj Slavoniji. Osim same bitke za Bjelovar, vodile su se i bitke za Grubišno Polje i Daruvar koji se nalaze u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji, a opise i informacije o istima mogu se pronaći u knjizi *Mi smo htjeli*.

Na području Bjelovara ustrojeno je nekoliko jedinica Hrvatske vojske koje su tijekom rata sudjelovale na mnogim bojištima. Tako se Bjelovar može ponositi Specijalnom jedinicom policije „Omega“, Diverzantskim vodom i Protudiverzantskom četom, 105. brigadom Hrvatske vojske i 55. samostalnim bataljunom Hrvatske vojske. (Šimić i dr. 1997: 143) Ratni put bjelovarskih „Omega“ proteže se kroz cijeli Domovinski rat, od samih početaka u Pakracu i operacije „Otkos – 10“ pa sve do „Bljeska“ i „Oluje“. Diverzantski vod i Protudiverzantska četa imali su ključnu ulogu u osvajanju bjelovarske vojarne i skladišta oružja u šumi Bedenik dok s branitelji iz 55. samostalnog bataljuna i 105. brigade ratovali u Pakracu i zapadnoj Slavoniji. Za vrijeme sudjelovanja 55. samostalnog bataljuna i 105. brigade na zapadnoslavonskom ratištu u Bjelovaru su se razvile čak troje ratne novine. Kako glasilo 55. samostalnog bataljuna djelovale su novine 55 dok su *BjeloWARac* i *Vihor* bili glasila 105. brigade Hrvatske vojske.

4. *BjeloWARac*

Prve ratne novine u Bjelovaru nastaju u studenom 1991. godine, a pokreću ih Marijan Novosel i Siniša Slavinić, u to vrijeme pripadnici 105. brigade Hrvatske vojske zaduženi za politiku djelatnost i informiranje. (Slavinić 2010: 11) Prema Slaviniću, inicijativa pokretanja ratnih novina namijenjenih 105. brigadi uživala je veliku podršku od samog brigadira Stjepana Ivanića, obnašatelja dužnosti zapovjednika brigade. Lukavom igrom riječi redakcija je iz dobro poznatog domaćeg lista *Bjelovarac* dodavanjem engleske riječi „war“ stvorila *BjeloWARac* iz čega se jasno da zaključiti tematika novina. Za razliku od ratnih novina 55, koje su od početka kompletne i profesionalne ratne novine, *BjeloWARac* je kroz svoja izdanja evoluirao te na kraju postao pravi ratni list. U ovom je slučaju inicijativa jača od mogućnosti, pa se redakcija na naslovnici prvog broja, pod naslovom „Umjesto uvoda“ ispričala čitateljima. „Dragi naši čitatelji. Pred Vama je prvi broj našeg i Vašeg Biltena. Molimo da nam oprostite na greškama jer smo ih činili samo zato što samo htjeli da što prije dođe u Vaše ruke. Zamisao je bila da ga šampamo u više stranica i na kvalitetniji način. Međutim smatramo da kvalitetu ne čini papir i izgled već tekst. List nije strogo. pov. već je poželjno da prođe kroz što više ruku. Uz želju da što prije dočekamo mirodobni broj u našoj SLOBODNOJ HRVATSKOJ.“⁴

Zbog male naklade, na svim brojevima *BjeloWARca* stoji naputak „Pročitaj i daj dalje!“ Iako je namijenjen pripadnicima 105. brigade, na naslovnoj stranici stoji kako je *BjeloWARac* bilten oružanih jedinica Republike Hrvatske, dok kasnije postaje „Bilten jedinica Hrvatske vojske – Bjelovar – Jedinice hrvatskih umjetnika – vod Bjelovar“⁵ Prema riječima Siniše Slavinića, najboljeg svjedoka toga vremena, prvi je broj poslan prvim vozilom koje je išlo u Slavoniju i dostavilo vojnicima bilten. Čitatelji biltena pozivaju se da šalju svoja pisma, prijedloge i želje u redakciju te na taj način daju vojnicima do znanja kako su spremni i željni suradnje, a i dokazuju da je list zaista namijenjen njima. Sveukupno je izašlo 8 brojeva *BjeloWAca*, 7 brojeva u razdoblju od 1991. do 1992. godine te posebno izdanje objavljeno 1994. godine. Tiskan je na papiru dimenzija 210 x 297 mm, odnosno, na A4 formatu, a broj stanica mu varira od najviše 8 pa sve do 4. Osim stranica naklada mu varira između 5 000 pa sve do 1 200 primjeraka, ovisno o broju.

⁴ „Umjesto uvodnika“, *BjeloWARac*, 1991. godina, br. 1, str. 1

⁵ *BjeloWARac*, broj 5, 1995

4.1 Sadržaj i žanrovi

Sadržaj *BjeloWARca*, prvih bjelovarskih ratnih novina, primarno je namijenjen pripadnicima 105. brigade Hrvatske vojske te je sav sadržaj približen njima i situaciji u kojoj se nalaze. Prvi brojevi *BjeloWARca* su, uz autorske tekstove, sadržavali i tekstove prenesene iz drugih tiskovina. Također, čitatelji su nerijetko dobivali izvode i Zakona te bi se na taj način informirali o pravima i obvezama hrvatskih vojnika i njihovih obitelji.

Od ukupno osam brojeva *BjeloWARca*, u Nacionalnoj knjižnici Petra Preradovića u Bjelovaru nalaze se samo 4 broja. Na temelju tih četiriju brojeva možemo zaključiti kako su reportaže najpopularniji oblik izvještavanja. U brojevima 4, 5, 6 i 7 nalaze se i vodiči i priručnici za vojnike. Tako nas u broju 4 očekuje podroban vodič o tome kako se obraniti od neprijateljskih snajpera. Vodič sadrži ulomke o tome gdje su najveće šanse da će biti, kako se obraniti, o kakvom se oružju radi i, najvažnije, kako reagirati kada je suborac ranjen od strane snajperskog zrna. Svi brojevi *BjeloWARca* potkrijepljeni su autorskim fotografijama od kojih velika većina nije potpisana. Fotografije služe kao oprema člancima, no nemaju svi članci fotografije. U „Maloj školi ratovanja“ čitatelj može naučiti kako postupati u određenim situacijama, npr. pri kontaminaciji bojnim otrovima, kako se obraniti od zračnih snaga samo pješničkim oružjem, a postoji i izvadak iz Ženevske konvencije koji opisuje postupak pri zarobljavanju neprijateljskih snaga. U svim brojevima prisutne su brojne karikature nastale iz pera Ivana Oslovara i Branka Medaka. Neke su karikature smiješnog i zabavnog karaktera dok su neke satirične, no sve su se dokazale kao neizostavan dio novina, a neke od njih krase naslovnice istih. Vojnici kao autori tekstova u *BjeloWARcu* česta su pojava, a manifestiraju se kroz pisma voljenima, poruke ostalim vojnicima i pjesmama napisanima tijekom boravka na ratištu. Upravo takav način objavljivanja tekstova na čitatelja ostavlja dojam obostrane komunikacije i suradnje između boraca i redakcije.

„BjeloWARac nije bio rubriciran. No, tijekom izlaženja iskristalizirale su se neke rubrike, koje su se protezale kroz većinu objavljenih brojeva. To su: Uvodnik, Dragi ljudi – hrabri ljudi (kasnije: Naši borci), Odabir za vas (kasnije: Izbor iz tiska, Vijesti, Čuvari grada, Iz Zakona o obrani, Mala škola ratovanja, Naša priča“ (Slavinić 2010: 22)

4.2. Profesionalizam

Na temelju analiziranih brojeva *BjeloWARca*, a to su 4, 5, 6, 7 i 8, dolazimo do zaključka kako je *BjeloWARac* u svojoj drugoj polovici života, bio profesionalni ratni tisak. Istinitost tekstova nemoguće je odrediti, uzevši u obzir da su se opisani događaji dogodili prije nepunih trideset godina, no na temelju pročitanog možemo utvrditi da ispunjavaju svoju dužnost. Ako ćemo govoriti o nepristranosti, onda ni jedne ratne novine nisu profesionalne, pa tako ni *BjeloWARac*. Budući da su novine primarno namijenjene vojnicima i da su od samog početka ratne novine, mislim da je *BjeloWARac* izvršio svoju zadaću. Uspješno informira čitatelja o najnovijim događajima u vojnom i civilnom životu, zabavnim sadržajem ga uspješno animira u najnezahvalnijim trenucima koje čovjek može proživjeti, a to je definitivno rat. Također, koautori mnogog sadržaja *BjeloWARca* su vojnici ili njihove obitelji što čitatelju daje osjećaj obostrane komunikacije, a čisti je dokaz suradnje između trupa i redakcije.

Što se tiče prvih četiriju broja *BjeloWARca*, prema Siniši Slaviniću novinarska etika nije bila najbitnija te se nerijetko kršila. „Zanimljivo je da, osim u prvim brojevima *BjeloWARca*, dok je to još bio i grafički pravi bilten 105. brigade, urednik prestaje s korištenjem, inače u drugim medijima (pogotovo televiziji) nametnutog, pa čak i propisanog (HTV) jezika, u kojem se pripadnici neprijateljskih postrojbi imenuju kao „srbo-četnici“ ili „jugo-komunistička armija“ odnosno „srbo-četnička vojska“ (Slavinić 2010: 19)

Dakle, na primjeru *BjeloWARca* vidimo postepeno evoluiranje biltena u prave ratne novine. Što se tiče propagande u *BjeloWARcu*, osobno nisam primijetio niti jedan uočljiv propagandni tekst, a uzevši u obzir da su čitatelji iz prve ruke upućeni o stvarnoj situaciji na ratištu, ne vidim niti smisao. No, u knjizi „Bjelovarske ratne novine – etički prijepori ratnog izvještavanja“ možemo pronaći savršeni primjer propagandnog teksta u *BjeloWARcu*. Radi se o tekstu „MIG raketirao svoje“ koji opisuje izmišljeni događaj u kojem borbeni avion JNA bombardira mornaricu JNA, a sam pilot iskače na područje pod kontrolom HV-a. Tekst krasi i podnaslov „Još jedan pilot napustio okupatorsku armiju“ i sve skupa čini savršenu propagandnu izmišljotinu u službi dizanja morala. Prema riječima Slavinića, osnivača *BjeloWARca*, gore navedeni tekst je jedini primjer neetičnog izvještavanja.

5. *Vihor*

Pred kraj svog života *BjeloWARac* postaje glasilo Operativne zone Bjelovar. Prerastanjem iz glasila jedne brigade u glasilo cijele operativne zone, nastaju ratne novine *Vihor*. Primarna zadaća novih ratnih novina bila je kao i ona prije njih, biti glasilo 105. brigade. Za razliku od ostalih bjelovarskih ratnih novina, *Vihor* se tiskao u praktičnom, puno manjem formatu dimenzija 11 x 15 centimetara. Za razliku od svog prethodnika, *Vihor* je tiskan u boji, a ne crno – bijelo. Sveukupno izlaze samo tri broja *Vihora*, a prvi je ugledao svjetlo dana 1. travnja 1992. godine. Broj stranica varira te nije konstantan, prvi je broj sadržavao 16, drugi 25, a treći 24 stranice.

Opis novih ratnih novina nalazi se pod naslovom „*Vihor – dokaz našeg postojanja*“ u kojem urednik objašnjava kako ovo nisu još jedne ratne novine, već novo ruho novina koje od početka prate ratne put 105. brigade, odnosno, novi *BjeloWARac*. „Želja nam je bila da u vremenu u kojem živimo, vremenu prljavog i nametnutog nam rata, imamo svoj list kao dokaz da smo postojali, da smo se borili i umirali za novu i suverenu Hrvatsku. Glede novinske koncepcije *Vihor* bi trebao biti sretna i odmjerena kombinacija između funkcionalnoga i ležernoga novinskog sadržaja. San nam je da naše novine vojska čita u slobodno vrijeme, samoinicijativno. *Vihor* je novo ime naših novina i naš image.“⁶ U samom uvodniku saznajemo kako je primarna zadaća novih ratnih novina pratiti 105. brigadu te se daje naslutiti kako će sadržaj biti i informativnog i zabavnog karaktera.

Glavni urednik *Vihora* bio je Stanko Štimac, a uredništvo su činili: Vesna Vargović na funkciji urednice, Ivan – Miljenko Ređep kao grafički urednik, Josip Kurtak kao lektor te Marijan Novosel i Zlatko Ferencević kao članovi uredništva. (Slavinić, 2010: 22) Ne postoji točan podatak o nakladi *Vihora*, ali po procjeni Siniše Slavinića broj nije prelazio pet stotina primjeraka. Nakon tiskanja u bjelovarskoj tiskari „*Prosvjeta*“, novine su se nosile i dijelile pripadnicima brigade. Za razliku od ostalih bjelovarskih novina koje nisu primijenjivale takvu praksu, u *Vihoru* je većina teksta potpisana, a autori su sami mogli birati način potpisa svog rada.

⁶ „Riječ urednika“, *Vihor*, 1992., br. 1, str. 2

5.1 Sadržaj i žanrovi

Isto kao i *BjeloWARac*, sav sadržaj ratnih novina *Vihor* namijenjen je pripadnicima 105. brigade Hrvatske vojske. Od samog početka, novine *Vihor* nisu prave ratne novine u kojima dominiraju informativni sadržaji, već književni ratni časopis u kojem dominiraju književni uradci. Naravno da je *Vihor* prenosio informacije i da se kroz sva tri broja pojavljuju vijesti i reportaže, no prevladao je sadržaj namijenjen vojnicima kreiran od strane njih samih, nekog njima bliskih ili prvenstveno za njih.

Poezija, ratne priče, pisma vojnika i njihovih bližnjih, crteži i karikature prednjače nad klasičnim novinarskim tekstovima. *Vihor* vojnicima daje mogućnost da se kroz njegove stranice informiraju, opuste i zabave. Pod naslovom „Oružje“, koji se proteže kroz sva tri boja, čitateljima su opisane tri puške, njihove performanse, mane i vrline. Kroz takve je tekstove čitatelj mogao saznati mnogo o oružju s kojim još nije stupio u kontakt.

U novinama u kojima ne prednjače novinarske forme, novinarska forma koja je najzastupljenija u *Vihoru* jest reportaža. Reportaže iz prve ruke donose priče i situaciju s bojišta i sudionicima ratnih strahota.

Neizostavan dio *Vihora* su ratne fotografije i karikature. Fotografije se provlače kroz sva tri broja i uvijek su vezane uz članke što nam pokazuje dobru opremljenost članka. Osim kao oprema člancima, fotografije se nalaze na sve 3 naslovne strane *Vihora*, dok su zadnje stranice rezervirane za karikature. Većina karikatura je nepotpisana, a neke potpisuje poznati karikaturist pod pseudonimom Felix. Slavinić navodi da iako nisu potpisane, većina fotografija autorsko su djelo Đure Đerija, Srećka Stančina i Miroslava Sineka.

Budući da vrvi književno-umjetničkim, personaliziranim i zabavnim sadržajem, možemo reći da je *Vihor* više bio vojni časopis, nego prave ratne novine. Kao i *BjeloWARac*, *Vihor* nije bio rubriciran, no kroz sve se brojeve protežu rubrike: Riječ urednika, Prenosimo, Oružje, Dušom i sviješću, Iz dna duše, Crtica s fronte, Šaljivi horoskop, Humor s bojišta. Posljednji broj *Vihora* izlazi u lipnju 1992. godine, a svršetkom ratnog puta 105. brigade prestaje izlaziti.

5.2 Profesionalizam

Budući da je sam po sebi bio više vojni književno-umjetnički časopis, razina profesionalizma u *Vihoru* nije od pretjerane važnosti. Analizom informativnih tekstova u *Vihoru*, dolazimo do zaključka da je novinarska etika, iako se radi o časopisu, velikim dijelom poštivana. Uzevši u obzir da je nastao iz *BjeloWARca*, ratnih novina koje su iz biltena evoluirale u prave i profesionalne ratne novine, takav rezultat ima potpunog smisla. No, u tekstovima koje potpisuje autor pod pseudonimom „Igrač“, nerijetko pronalazimo popularne neetične izraze poput „jugosrpskih“, „jugočetničkih“, „četničkih“ i sličnih izraza čime se krši novinarska etika.

Zbog prirode svog sadržaja, niti jedan propagandni tekst svoje mjesto nije našao na stranicama *Vihora*, a ne bi ni imao smisla. Zanimljivo je da se žargonizam provlači kroz veliki broj tekstova u *Vihoru*. Razlog tome je šarena redakcija novina, ali i razina ležernosti koje je *Vihor* nosio. Prema tome, tekstovi s ciljem dizanja morala nisu bili potrebni jer bi same novine odradila taj zadatak opušajući, a ne huškajući čitatelja.

6. Ratne novine 55

Za razliku od ratnih novina *Bjelovarac* i *Vihor*, ratne novine 55 od samog početka izlaženja bile su potpuno profesionalne i kompletne novine. *Pedesetpetica* je zamišljena kao dvotjednik, a prvi, od sveukupno sedam brojeva, joj je broj objavljen 31. siječnja 1992. godine. Naziv 55 potječe od 55. samostalnog bataljuna hrvatske vojske Bjelovar kojemu su novine prvotno i namijenjene. U svom novinskom životu, *Pedesetpetica* prati i opisuje ratni put 55. samostalnog bataljuna, donosi priče s bojišta, informira trupe i prati ratni put bataljuna i operativna područja na kojima se nalazi.

Sama svrha ratnih novina 55, kao i motivi za pokretanje istih istaknuti su na naslovnici prvog broja, pod naslovom „Što želimo“ i nadnaslovom „Umjesto uvodnika“ u kojemu jasno naznačuju da žele ostaviti trag za buduće generacije te biti svjedokom vremena u kojem izlaze. Sam uvod je podosta dugačak, a iz njega se jasno može iščitati stav redakcije prema vremenu u kojem djeluju.

„Ratne novine žive dok rat traje. U svjetlu ove jednostavne istine mi se nadamo i želimo da ovaj rat ne potraje dugo, dakle, nadamo se da nećemo dugo izlaziti. Želimo sami sebi što brži kraj. Želimo istovremeno, u vremenu u kojem živimo, postati dokumentom vremena. Za naraštaje koji dolaze i za novu buduću Hrvatsku. Želimo postati svjedokom razvoja i rađanja, da se ovo barbarstvo i ovaj nikad viđeni prljavi rat, žrtve, odricanja, progona ne zaborave. Želimo, konačno, da vojnici koji imaju čast i povlaštenje biti u redovima 55. samostalnog bataljuna Bjelovar koji je ustrojen pod zapovjedništvom Operativne zone Bjelovar mogu jednom, u nekom budućem vremenu, kad polja oko Kusionja prekrije cvijeće i kad se lječilištem u Lipiku kočijama provezu prvi gosti, želimo da mogu reći: da, tu smo bili, tu smo se borili! I zato vojnici 55. Bataljuna, ovo su vaše novine. Mi smo počeli, a vi nam se pridružite. Javljajte se, surađujte. Na taj način ovaj zajednički dokument ovog strašnog, neshvatljivog, a opet stvarnog vremena bit će potpuniji. Za sve nas, za našu djecu, za njihovu djecu.“⁷

Svoju profesionalnost i kompletnost kao ratne novine *Pedesetpetica* duguje odlukama prije samog osnivanja i pokretanja lista, a to je gradnja redakcije od novinara sa iskustvom i postavljanje profesionalnog novinara Miroslava Mrkobrada kao glavnog urednika. Mrkobradovu profesionalnost prepoznali su čelni ljudi 55. samostalnog bataljuna, zapovjednik

⁷ „Umjesto uvodnika“, 55, 1992., br.1, str.1

Mato Šiprak, Josip Tolnaj koji je vršio funkciju pomoćnika zapovjednika 55. bataljuna za političku djelatnost i Vinko Šebalj na funkciji načelnika zapovjedništva bataljuna. Dakle, ideja za razvitkom potpunih i profesionalnih ratnih novina dolazi iz samog vrha 55. samostalnog bataljuna, a pametnim odabirom čelnih ljudi redakcije, same su novine „osuđene“ na profesionalnu karijeru.

U prvotnoj redakciji *Pedesetpetice* bili su Miroslav Mrkobrad kao glavni urednik novina, Josip Tolnaj kao odgovorni urednik te Damir Šket i Darko Balažin dok je obavljanje grafičkog dijela posla dodijeljeno Sveniboru Pohajdi. Svi brojevi *Pedesetpetice* imali su osam stranica na B4 formatu, a tiskani su u privatnoj bjelovarskoj tiskari Grata. (Slavinić 2010: 28)

6.1 Sadržaj i žanrovi

Generalno, sav je sadržaj *Pedesetpetice* namijenjen pripadnicima 55. samostalnog bataljuna i prati njihov ratni put, ali nerijetko put i anegdote ostalih bataljuna i gardijskih brigada koje se nalaze na operativnom području gdje i pripadnici 55. bataljuna. Pa tako „vojaci“, kako ih od milja redakcija naziva, u ovim vojnim novinama mogu pročitati intervjue sa suborcima, vijesti sa tadašnje domaće, ali i svjetske političke scene te njihova prava i prava njihovih obitelji i ostale važne informacije za branitelje potkrijepljene citatima iz zakona objavljenim u Narodnim novinama. Raznolikim sadržajem *Pedesetpetica* omogućuje vojacima ne samo da konzumiraju informativni sadržaj ratnog karaktera, već i informativni sadržaj zabavnoga karaktera i lakše štivo koje bi nerijetko služilo za razbibrigu u teškim ratnim danima. „Na kraju balade“, kako je domišljato naslovljena posljednja stranica novina, čitatelji će pronaći kratke anegdote suboraca zabavnog karaktera i „skandinavku“, odnosno, križaljku s ponekim ratnim motivima ili motivima karakterističnima za 55. samostalni bataljun. Osim anegdota i križaljke, posljednja je stranica dom za nekoliko šaljivih karikatura ratnog karaktera iz tvornice poznatog bjelovarskog karikaturista Branka Medaka. Osim u 55, Medakove su karikature dom pronašle i u ratnim novinama *BjeloWARac* gdje krase i dvije naslovne stranice.

Slavinić kaže: „Kao i svake prave novina i 55-ica je bila od prvog broja rubricirana. Stalne ili povremene rubrike novina bile su:

- Podlistak
- U zadnji trenutak

- Iz zakona o obrani
- Ekskluzivno
- Zabilježeno (vijesti s terena)
- Oružje
- Zdravstveni bilten (pripadnika bataljuna)
- Pisma s fronte
- Poezija, svakoga trenutka
- Politika
- Sport
- Na kraju balade (kasnije Minska polja)“ (Slavinić 2010: 28)

Rubrika „Podlistak“ izlazi u 5 od 7 brojeva *Pedesetpetice*. U prva tri broja novina rubrika govori o počecima i ustrojavanju 55. samostalnog bataljuna. Detaljno se opisuje gdje je ustrojen, govori se o prvim vojnim djelovanjima od prvih barikada nedaleko Bjelovara pa sve do borbi na prvoj crti bojišta na pakračkom području. Cijeli put od nekolicine dobrovoljaca sve do konkretne i uspješne vojne sile. U posljednjem broju koji sadrži „Podlistak“ piše se o ekološkoj katastrofi nastaloj u šumi Bedenik kao posljedica eksplozije bjelovarske Barutane. Zbog svoje povijesne strane, rubrika „Podlistak“ je iznimno važna za 55. samostalni bataljun jer bilježi same početke bataljuna o kojemu je pronalazak literature poveći izazov. Rubrika „U zadnji trenutak“ rezervirana je za vijesti koje su najkasnije stigle pa tako u prvom broju donose vijest o ekshumaciji dvadeset pripadnika bataljuna iz grobnice u Kusonjama, a kasnije rubrika donosi i obavijesti članovima bataljuna o odlukama na sjednicama i slično. „Zdravstveni bilten“ donosi informacije o poginulim ili ranjenim vojacima, dok „Politika“ upućuje vojake o načinu funkcioniranja novonastale demokracije i objašnjava kako glasati. Novine u svakom broju objavljuju pisma svojih vojaka sa prve crte, unoseći humanost u cijeli profesionalizam 55-ice i njeno profesionalno ozračje. Također je prisutna i poezija vojaka koja najčešće ide u kompletu sa pismima. U rubrici „Oružje“, vojnicima je u svakom broju predstavljeno drugo vatreno oružje među kojima i Zbrojevka 75 te prvi hrvatski pištolj i mnogi drugi, a napominje se i važnost održavanja i čišćenja oružja kao najvažnijeg ratnog alata.

Uz prethodno navedene rubrike kroz brojeve se provlače i mnogi portreti pripadnika bataljuna među kojima su i priča o Dudi iz Bjelovara, jednoj od rijetkih pripadnica bataljuna kao i o doktoru Branku, simpatično naslovljen „Liječnik sa 100 ruku“. Svi portreti vojnika zanimljivi su, a članci koji ne nose loše vijesti, zanimljivi su i osjeti se pokušaj dizanja morala u njima što dokazuje i sam izbor objavljenih članaka što kada uzmemo u obzir da su to ratne

novine ima podosta smisla. Velika većina članaka potkrijepljena su fotografijama, najčešće pripadnika bataljuna, ali nerijetko i kaosa operativnog područja na kojemu se bataljun nalazi. Autorom većine fotografija smatra se Đuro Đeri, a budući da neke nisu potpisane nemoguće je sa sigurnošću reći.

6.1 Profesionalizam

Analizirajući članke ratnih novina 55., otkrio sam da uredništvo nije palo pod utjecaj tada popularnog vokabulara ili govora mržnje. Profesionalno vodstvo imalo je učinka na redakciju pa tako ne nailazimo često na tada popularne izraze „srbočetnički“, „četnički“, „velikosrpski“, „jugovojska“ i slično. Izraz „četnički“ pronašao sam svega nekoliko puta, a većinom se odnosi na ratne zločine, masakre i slično.

Kroz svih sedam brojeva, najčešći izrazi su „neprijatelj“, „okupator“ ili „agresor“ što je profesionalan i korektan pridjev. Ostale popularne pridjeve moguće je naći u novinama, ali većinom u intervjuima sa pripadnicima bataljuna kada se odnose na neprijateljske položaje ili snage. Možemo reći da su ratne novine 55 od svog početka pa do samog kraja izlaženja, koji je došao demobilizacijom 55. bataljuna dolaskom UNPROFOR-a na pakračko bojište, bile prave i profesionalne ratne novine.

Zbog svog profesionalnog vodstva, niti jedan propagandni tekst svoje mjesto nije pronašao na stranicama *Pedasetpetice*.

7. Zaključak

Iako je ponekad nezahvalan, novinarski je posao jedan od najvažnijih poslova modernog doba. Pravo na informiranje u današnje je vrijeme jedno od osnovnih ljudskih prava, a na leđima novinara je izvršavanje tog zadatka. U današnje vrijeme, zbog karakteristika modernih medija, sukob s etikom neizbježan je, a ti sukobi se najčešće pojavljuju u obliku nepotpunih i neprovjerenih informacija, senzacionalizama i „clickbait“ naslovima. Hrvatsko novinarsko društvo donijelo je vlastiti Kodeks časti u kojemu su jasno precizirane zadaće i prava novinara. Prema Stjepanu Maloviću, koji je svojim radovima postavio temelje novinarske etike u Hrvata, najučestaliji novinarski „grijesi“ su: sukob interesa, ugrožavanje privatnosti, prepisivačko novinarstvo, potkupljivost i uskraćivanje informacija.

Glavni preduvjet za ostvarivanje istinskog i pravilnog novinarskog posla jest sloboda medija. Republika Hrvatska je do 1991. godine bila u sastavu Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, u kojoj snažni centralizam u kombinaciji sa mješavinom komunizma i socijalizma nikako nije bilo plodno tlo za slobodu medija. Krajem osamdesetih godina prošloga stoljeća raspada se Savez Komunističke Jugoslavije i time započinje sustavni raspad SFRJ. Diplomatski pokušaji mirnog raspada Jugoslavije pali su u vodu, te u kolovozu 1990. godine počinju prvi oružani sukobi u Hrvatskoj kada pobunjeni Srbi i srpske paravojne jedinice blokiraju prometnice na području Knina.

Početak rata smatra se okršaj između srpskih pobunjenika i Specijalne policije Republike Hrvatske na Uskrs 1991. godine. Sukob je izazvan postavljanjem nove barikade kod Nacionalnog parka Plitvice čime je blokirana prometnica Karlovac-Knin. Posljedica sukoba kod Plitvica prva je žrtva Domovinskog rata Josip Jović. Kroz pet godina oružanih sukoba, gotovo cijeli teritorij Republike Hrvatske na svojoj je koži osjetio agresiju srpskih paravojskih jedinica i snaga Jugoslavenske narodne armije. Ratni zločini počinjeni su sa svih strana, a sukob se proširio i na teritorij Bosne i Hercegovine gdje su zločini i stradanja poprimili još veći razmjer. Isto kao i u ostatku Hrvatske i Bjelovar je na svojoj koži osjetio neprijateljsku agresiju. U borbama za osvajanje vojnih objekata Jugoslavenske narodne armije u Bjelovaru, poginuli su deseci branitelja, a bjelovarske su jedinice na svom ratnom putu obišle gotovo cijelu Hrvatsku.

Početak razmještanja bjelovarske 105. brigade Hrvatske vojske i 55. samostalnog bataljuna po hrvatskim ratištima, u bjelovarskim su podrumima nastajale ratne novine koje su

ih pratile. Pa tako za vrijeme Domovinskog rata u Bjelovaru djeluju čak troje ratne novine; *BjeloWARac*, *Vihor* i *55*.

Od svih triju bjelovarskih ratnih novina, najkompletnije novine jesu *55*. U *Pedesetpetici* informativni sadržaj prednjači nad zabavnim, iako i on postoji. U drugu ruku, najnecjelovitije ratne novine su *Vihor*, a razlog tomu jest njegov sadržaj. Uredništvo je kao glavni cilj postavilo zabaviti i opustiti čitatelja čime su u prvi plan stavili umjetnost i književnost, a informiranje je palo u drugi plan. *BjeloWARac* je kao prve bjelovarske ratne novine postavio temelj za ostale. U prvoj polovici svog života pao je pod utjecaj tada novonastalog rječnika, imenujući neprijateljske snage „četnicima“, „jugočetnicima“, „srbočetnicima“ i slično, ali je u drugoj polovici života odbacio tu praksu. Također, u ostalim novinama možemo pronaći tada popularne izraze, ali su rijetki. Većinom se nalaze u intervjuima sa braniteljima, ali nije pravilo, jer se mogu pronaći i u ostalim novinskim formama. Tada moderni „ukrasni“ pridjevi, najčešće se koriste uz vijesti, reportažama ili opisima stravičnih nedjela nad hrvatskim braniteljima. Propaganda se pojavljuje samo u jednom tekstu *BjeloWARca* iz čega možemo zaključiti kako se primarno nije koristio, a niti ostale bjelovarske ratne novine kao sredstvo propagiranja.

U ratnom je stanju očuvanje novinarske etike i održavanje profesionalnih standarda definitivno manje važno od prenošenja informacija. Uzevši u obzir činjenicu da za poštivanje novinarske etike i profesionalnih standarda potreban je potpuno slobodan i neovisan medij, a to u ratnom stanju niti jedan medij nije.

IZJAVA O AUTORSTVU

I
SUGLASNOST ZA JAVNU OBJAVU

Završni/diplomski rad isključivo je autorsko djelo studenta koji je isti izradio te student odgovara za istinitost, izvornost i ispravnost teksta rada. U radu se ne smiju koristiti dijelovi tuđih radova (knjiga, članaka, doktorskih disertacija, magistarskih radova, izvora s interneta, i drugih izvora) bez navođenja izvora i autora navedenih radova. Svi dijelovi tuđih radova moraju biti pravilno navedeni i citirani. Dijelovi tuđih radova koji nisu pravilno citirani, smatraju se plagijatom, odnosno nezakonitim prisvajanjem tuđeg znanstvenog ili stručnog rada. Sukladno navedenom studenti su dužni potpisati izjavu o autorskom radu.

Ja, Vjeran Babić (ime i prezime) pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica završnog rada pod naslovom Profesionalizam u hrvatskom ratnom tisku (upisati naslov) te da u navedenom radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova.

Student:
Vjeran Babić

Vjeran Babić
(vlastoručni potpis)

Sukladno Zakonu o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju završni/diplomski radove sveučilišta su dužni trajno objaviti na javnoj internetskoj bazi sveučilišne knjižnice u sastavu sveučilišta te kopirati u javnu internetsku bazu završnih/diplomskih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Završni radovi izvornika umjetničkih studija koji se realiziraju kroz umjetnička okruženja objavljuju se na odgovarajući način.

Ja, Vjeran Babić (ime i prezime) neopozivo izjavljujem da sam suglasan/na s javnom objavom završnog rada pod naslovom Profesionalizam u hrvatskom ratnom tisku (upisati naslov) čiji sam autor/ica.

Student:
Vjeran Babić

Vjeran Babić
(vlastoručni potpis)

8. Literatura

1. Malović, Stjepan; Ricchiardi, Sherry; Vilović, Gordana, 2007. *Etika novinarstva*, Sveučilišna knjižara, Zagreb
2. Hrvatsko novinarsko društvo, *Kodeks časti hrvatskih novinara*, 2009.
3. Mučalo, Marina, 1999. Novinarstvo u ratnim uvjetima, *Politička misao*, broj 36, str. 120 – 135, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb 1999.
4. Ustav Socijalističke Republike Hrvatske, članak 1, Narodne novine, br. 8 od 22. 2. 1974.
5. Marijan, Davor, 2016. *Domovinski rat*, Despot infinitus, Zagreb
6. Ćurak, Mato, 2006. *Mi smo htjeli*, Gradsko poglavarstvo grada Bjelovara, Bjelovar
7. Šimić, Jure i dr, 1997. *Bjelovar u Domovinskom ratu – Svjedoci vremena*, Prosvjeta d.d., Bjelovar
8. Slavinić, Siniša, 2010. *Bjelovarske ratne novine –etički prijepori ratnog izvještavanja*, Čvor, Bjelovar
9. *BjeloWARac*, časopis, brojevi 4 – 8, Bjelovar, 1991. – 1994.
10. *Vihor*, časopis, brojevi 1 – 3, Bjelovar, 1992.
11. *55*, časopis, brojevi 1 – 7, Bjelovar, 1992.